

تأثیر همبستگی و انسجام اجتماعی خانواده در دوران کرونا بر نشاط اجتماعی معلمان شهر تهران سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸

ابریشم عارف^۱، باقر ساروخانی^۲، مجید کاشانی^۳

چکیده

نشاط (شادکامی) یکی از خلقیات اساسی در زندگی فرد است و نقش مهمی در چارچوب حیات روانی و اجتماعی همه افراد جامعه از جمله معلمان دارد. با توجه به نقش و جایگاه مهم معلمان در جامعه‌پذیری و تربیت دانش‌آموزان، تحقیق حاضر با بررسی تأثیر انسجام اجتماعی خانواده در دوره کرونا بر نشاط اجتماعی معلمان متاهل دوره دوم دبیرستان‌های شهر تهران در سال ۹۹-۱۳۹۸ انجام گرفته است. روش پژوهش حاضر پیمایشی و ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه ساخت یافته استفاده شده است. حجم نمونه تعداد ۳۸۲ نفر از معلمان متاهل و بر اساس فرمول کوکران تعیین گردیده و لینک پرسشنامه از طریق فضای مجازی (واتس‌آپ، تلگرام و...) در اختیار پاسخگویان قرار گرفته است. برای تعیین پایایی گویه‌ها از آزمون آلفای کرونباخ در دو سطح توصیفی و تحلیلی (همبستگی) استفاده شده است. برای آزمون فرضیات بخش دومتغیره از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۲ و برای بررسی روابط ساختاری بین متغیرهای تحقیق در قالب مدل معادلات ساختاری از نرم‌افزار (۸۰۵ LISREL) استفاده گردیده است. نتایج حاکی از آن است که انسجام اجتماعی خانواده تأثیری معنادار و افزایشی بر نشاط اجتماعی معلمان دارد و نشاط اجتماعی معلمان در سطح معنی‌داری است. انسجام و همبستگی بین اعضای خانواده و جامعه با یکدیگر در هنگام وقوع صدمات ناشی از بحران‌های اجتماعی و طبیعی و از همه مهم‌تر در این دوره (بیماری کرونا) را کاهش می‌دهد و در ایجاد آرامش و شادمانی، نشاط معنوی جامعه و خانواده معلمان تأثیر زیادی داشته است و در نهایت، تاب‌آوری آن‌ها در برابر استرس بیماری کرونا افزایش می‌یابد؛ وجود بلایای طبیعی انسجام و اتحاد اعضای خانواده را بیشتر می‌کند. در موارد حساس اعضای خانواده و خویشاوندان در یک وضعیت مشترک قرار می‌گیرند و یک هدف واحد را دنبال می‌کنند. و نکته دیگر اینکه تأثیر انسجام اجتماعی (خانواده) بر نشاط و شادمانی معلمان به گونه‌ای است که آنها ترجیح می‌دهند که بیشتر با دیگر افراد خانواده خود در ارتباط باشند تا به نهادهای اجتماعی اعتماد کنند. با توجه به نتایج حاصل از تحقیق و نظرسنجی‌هایی از معلمان پیشنهاد می‌شود؛ تدوین سند تحول بنیادین نشاط اجتماعی معلمان از اولویت برنامه‌های توسعه اجتماعی و فرهنگی آموزش و پرورش کشور قرار بگیرد.

کلیدواژه‌ها: سرمایه اجتماعی، انسجام اجتماعی، نشاط اجتماعی، خانواده، معلمان، کرونا.

۱ گروه جامعه‌شناسی فرهنگی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران؛

aaref139797@gmail.com

۲ گروه جامعه‌شناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران، نویسنده مسئول؛

b.soroukhani@yahoo.com

۳ گروه جامعه‌شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران؛ fahmm@yahoo.com

مقدمه

زندگی اجتماعی انسان در هر شکل و مرحله‌ای از توسعه با نوعی همبستگی اجتماعی همراه بوده است؛ به ویژه در مراحل اولیه حیات اجتماعی، پیوستگی و همکاری بین افراد به منظور مقابله با خطرهای محیط طبیعی، همبستگی و انسجام اجتماعی را موجب می‌گردید (محسنی تبریزی، ۱۳۸۰، ص. ۱۰). بدون همیاری مشترک اولیه، امکان تداوم حیات و یا تأمین نیازهای انسانی امکان پذیر نبوده است. همبستگی ناشی از همانندی، زمانی به اوج خود می‌رسد که وجدان فردی یکایک اعضای جامعه، منطبق با وجدان جمعی پرورش یابد و از آن نظر با آن یکی شود؛ برعکس، همبستگی ارگانیک نه از همانندی‌های افراد جامعه بلکه از تفاوت‌هایشان پرورش می‌یابد. این‌گونه همبستگی فرآورده تقسیم کار است، هرچه کارکردهای یک جامعه تفاوت بیشتری یابند، تفاوت میان اعضای آن نیز فزون‌تر خواهد شد (کوزر، ۱۳۸۳، ص. ۱۹۰). در مواجهه با بلایای طبیعی و زیست محیطی مانند سیل، زلزله و بیماری کرونا اتحاد و همبستگی مردم بالاتر می‌رود و در نتیجه آسیب‌ها کاهش پیدا می‌کند و همه در کنار هم می‌کوشند راه چاره بهتری بیابند. خوشبختانه جامعه ایران با همه جنگ‌ها و بلایای طبیعی و مشکلاتی که همیشه با آنها روبه‌رو بوده‌اند هیچ‌گاه از هم نپاشیده است. ایرانیان با فرهنگ غنی خود در مقابل مشکلات مقاومت کرده و هیچ‌گاه عقب ننشسته‌اند.

احساس شادی و نشاط یکی از ضروری‌ترین خواسته‌های فطری و نیازهای روانی انسان به شمار می‌رود و به دلیل تأثیرات عمده بر سالم‌سازی و بهسازی جامعه، مدت مدیدی است ذهن آدمیان را به خود مشغول کرده است؛ به طوری که امروزه بسیاری از ملل به نوعی درصد ایجاد یک جامعه سالم و با نشاط هستند؛ زیرا به نظر می‌رسد احساس شادی از یک سو انسان‌ها را برای زندگی بهتر و بازدهی بیشتر آماده می‌کند و از سوی دیگر به دلیل ویژگی مسری بودن آن، بستگی‌های فرد را با محیط اجتماعی گسترده می‌کند (خادمیان، فرجی، ۱۳۹۱، ص. ۸۹). همچنین نشاط اجتماعی موجب حفظ سلامتی و تا حدودی طول عمر افراد می‌شود. نشاط می‌تواند سلامت جسمانی را نیز بهبود بخشد، افرادی که شاد هستند احساس امنیت بیشتری می‌کنند و آسان‌تر تصمیم می‌گیرند و دارای روحیه مشارکتی بیشتری هستند و نسبت به کسانی که با آن‌ها زندگی می‌کنند بیش‌تر احساس رضایت می‌کنند و از سلامت اجتماعی بالاتری نیز برخوردارند و در واقع می‌توان گفت زندگی آن‌ها از کیفیت بالاتری برخوردار است (بخارایی و دیگران، ۱۳۹۴). از این رو مادامی که شهروندان احساس شادی کنند، همواره در

خدمت به شهر و افراد جامعه اهتمام بیشتری می‌ورزند. از این منظر نقش شادی و نشاط در زندگی افراد به حدی زیاد است که متفکر اجتماعی راسکین^۱ (۱۹۸۷) بر این نکته تأکید می‌ورزد که: ثروتمندترین کشور، کشوری است که بیشترین افراد شاداب را زیر بال خود داشته باشد (رضادوست و فاضلی، ۱۳۹۱، صص. 49-63).

همواره می‌توان گفت که یکی از دلایل بزرگ پیشرفت مادی و معنوی هر ملت انسجام و پیوستگی (همدلی و هم‌زبانی) آن است و هماهنگی میان اجزای تشکیل دهنده کل نظام یک جامعه را «همبستگی» می‌گویند (بشریه، ۱۳۸۳، ص. ۷۸۹). جوامع امروزی پیچیده و انسجام بین آن‌ها شکننده‌تر از جوامع ساده گذشته است. بشر از دیرباز به دنبال گسترش تعاملات و ارتباطات خود به منظور رفع نیازهای اساسی خود بوده است و بر این اساس سنگ بنای تعامل و انسجام میان آن‌ها، شاه‌کلید غلبه بر ناملایمات محیطی و اجتماعی بوده است. امروزه نیز با تحول جوامع و پیچیدگی ساختاری آن‌ها، مسئله انسجام اجتماعی هدف بسیاری از پژوهش‌ها و بررسی‌ها است. انسجام اجتماعی بر توافق جمعی میان اعضای یک جامعه دلالت دارد، به عبارتی انسجام در کل، ناظر بر میزان و الگوی رابطه متقابل بین کنشگران، گروه‌ها و خرده فرهنگ‌های تمایز یافته است (ازکیا و غفاری، ۱۳۸۳، ص. ۲۸۶).

خانواده به عنوان کوچک‌ترین نهاد اجتماعی در ایجاد انسجام و همدلی بین افراد و تأمین نیازهای آن‌ها نقش به‌سزایی دارد و مهم‌ترین نقطه تربیت اجتماعی، انتقال ارزش‌ها، هنجارها و جامعه‌پذیری فرد بشمار می‌رود. وجود سرمایه اجتماعی در درون خانواده به فرزندان در همان دوران کودکی اجازه دسترسی به سرمایه انسانی والدین را می‌دهد و سطوح مختلف سرمایه اجتماعی قابل دسترس را برای کودکان ایجاد می‌کند. میزان رابطه والدین با یکدیگر و فرزندان در میزان نشاط و سلامت خانواده تأثیر به‌سزایی دارد و چون اولین روابط انسانی در خانواده شکل می‌گیرد نقش خانواده در شکل‌گیری رفتار فرزندان اصلی پذیرفته شده و غیر قابل انکار است (روحانی، ۱۳۹۰، صص. ۷-۴۶). نشاط در خانواده در ایجاد وفاق، همبستگی، همدلی اجتماعی، تعاملات اجتماعی مطلوب، رضایت از زندگی و همچنین سلامت روانی و اجتماعی افراد تأثیر بسزایی دارد و طبیعی است که به موازات آن آسیب‌های اجتماعی از قبیل خشونت، طلاق، اعتیاد و... کاهش می‌یابد و انگیزه برای کار و تلاش افزایش می‌یابد و در نتیجه جامعه مسیر پیشرفت و توسعه را طی خواهد کرد. اگر خانواده دچار التهاب و تنازع باشد خواه‌ناخواه

1 John Ruskin

وقتی که فرد از خانواده بیرون می‌رود بار سنگین التهاب را با خود حمل می‌کند و بر روابط با افراد در محیط کار و جامعه، تاثیر خواهد گذاشت. اگر در جامعه همدلی و همبستگی وجود داشته باشد و معنویت بر آن حاکم باشد از هم متلاشی نمی‌شود. دلیل اینکه امروز همبستگی بین مردم جامعه بعضا شکننده شده حاکم شدن مادیات و روابط صوری است، در چنین جوامعی روابط اجتماعی صوری، زودگذر و موقتی است. البته براساس تئوری سوروکین ارزش‌های مادی در شهرهای کوچک نیز رسوخ کرده و شرایط به شکلی نیست که در این شهرها ارزش‌های معنوی به صورت کلی حکم فرما باشد. با این وجود در این‌گونه شهرها پیوندهای بین اعضای خانواده و جامعه تا حدودی نسبت به گذشته حفظ شده است. بحران کرونا در ایران مانند سایر کشورها نه تنها سیستم پزشکی که سایر حوزه‌های جامعه را تحت تاثیر قرار داده است. پیامدهای این بیماری جدای از یک امر پزشکی، تبدیل به امری اقتصادی، سیاسی، روانی، اجتماعی و فرهنگی شده است. در حقیقت بیماری کرونا تاثیراتی فراتر از امری پزشکی و بهداشتی از خود برجا گذاشته و وارد زندگی روزمره مردم شده و زندگی خانوادگی، روابط اجتماعی و فعالیت‌های اقتصادی آنها را تحت تاثیر قرار داده است.

یکی از حوزه‌هایی که به شدت تحت تاثیر این بیماری قرار گرفته، خانواده است. با توجه به اعمال محدودیت رفت و آمد و تأکید بر قرنطینه خانگی از اسفندماه ۱۳۹۸، این امر باعث گردیده تا ساختار و کارکردهای خانواده در دوران قرنطینه تغییر یافته و به همان نسبت شاید عوارض و پیامدهایی برای هر یک از اعضای خانواده داشته باشد. شاید بتوان گفت که همه‌گیری ویروس کرونا، خانواده را بیش از سایر نهادها تحت تاثیر قرار داده است. چون خانواده باید در این دوران جوابگوی مشکلات ناشی از کرونا از جمله عدم امکان خرید گوشی هوشمند و اینترنت جهت تداوم آموزش فرزندان در منزل که بار مشکلات نهاد آموزشی کشور بود؛ مرتفع می‌کرد همه این موارد با همدلی و همبستگی که بین افراد خانواده‌ها وجود داشت تا حدود زیادی برطرف شد. چون کمبود سرمایه‌های ارزشی در جامعه و خانواده سبب شکل‌گیری مشکلات زیادی می‌شود و قشرهای مختلف از جمله معلمان و دانش‌آموزان را تحت تاثیر قرار می‌دهد. امید به زندگی که مهم‌ترین مولفه‌های نشاط می‌باشد را کمرنگ خواهد کرد در حالی که هر چه امید به زندگی در انسان قوی‌تر باشد شادابی و نشاط بیشتری خواهند داشت و ارتباط بهتر و مؤثرتری با دیگر افراد خواهند داشت. اگر در مدرسه معلمان و دانش‌آموزان شادی و نشاط نباشد زیستن برای یادگیری و یادگیری برای زیستن ایجاد نخواهد شد.

از همه گیری کرونا آموختیم که: به تعبیر سعدی شیرازی، «بنی آدم اعضاء یک پیکرند، که در آفرینش زیک گوهرند». پیکری به نام جامعه وجود دارد، که هست و نیست و بهروزی و بدروزی اعضای آن به هم گره خورده است. همه گیری کرونا تجربه تلخی بود تا بدانیم خطرات طبیعی و غیرطبیعی امری محتمل در زندگی بشری است، اما مدیریت عقلانی و به هنگام این مخاطرات امری لازم و گریزناپذیر است. کرونا مجسم ترین نمونه برای برجسته سازی ضرورت و اهمیت هم اندیشی، هماهنگی، هم افزایی و خردورزی در زندگی اجتماعی است. کرونا به ما آموخت که بشر، همه نه در دهکده جهانی، بلکه در یک خانه جهانی با یکدیگر زندگی می کنند، سرنوشت آنها به گونه ای به هم پیوند خورده است که برای برون رفت از مخاطرات فراروی بشر، بهره گیری از خرد جمعی و تجربیات جهانی، در هر کجای این کره خاکی، ضروری است. پدیده کرونا، برتری عقل بر جهل و دانش بر افسانه سرایی را به ما یادآور گردید (الیاسی و دیگران، ۱۳۹۹).

انسجام و همبستگی ملی و اجتماعی به عنوان اهرمی توفیق آفرین و اساس هویت و اعتبار جامعه عاملی است که می تواند فضای همراهی و انسجام را نیز در جامعه به وجود آورد. وقتی خانواده ها در فضایی مناسب در کنار یکدیگر قرار گرفته و به شادی و تفریح بپردازند، قطعاً به مرور این فضا باعث ایجاد همبستگی بیشتر در جامعه می شود. اگر معلمان پشتوانه ای از شاخص های نشاط اجتماعی (امید به زندگی، درآمد بالا، رضایت از زندگی، حمایت اجتماعی و...) داشته باشند تأثیر بسزایی در کاهش آسیب های اجتماعی (فساد، دزدی و...) دارد و ایجاد همدلی و مشارکت در بین افراد جامعه بخصوص قشر جوان را افزایش می دهد. هر چه معلمان دارای نگرش قوی و ارزشی بیشتری باشند، دانش آموزانی با عزت نفس بالاتر و شادتری تربیت می کنند (مولایی نژاد، ۱۳۹۱، ص. ۳۴). مسئله اصلی تحقیق حاضر کمبود نشاط اجتماعی در بین معلمان شهر تهران می باشد که در این پژوهش تأثیر همبستگی و انسجام اجتماعی در دوره کرونا بر نشاط مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است.

در پی بحران بیماری کرونا و ویروس در نقاط مختلف جهان، شیوع کرونا ویروس در ایران به صورت رسمی ۲۹ بهمن ۱۳۹۸ تأیید شد. در پی آن در شیوع این ویروس، با توجه به حجم گسترده دانش آموزی در کشورمان مدارس از هفته اول اسفندماه تعطیل اعلام شد و این تعطیلی تا اواخر سال ۹۸ و حتی بعد از شروع تعطیلات رسمی سال ۹۹ تداوم یافت؛ اما سیاست دولت در این دوره تعطیلات این بوده است که «مدارس و دانشگاه ها تعطیل است؛ لکن آموزش و یادگیری تعطیل نیست». بر همین اساس سازوکارهای بسیار گسترده ای برای پیشبرد

امور آموزشی و تحقیقاتی با تمرکز بر بستر فضای مجازی و آموزش از راه دور طراحی و تدوین گردید در کنار آموزش‌های تلویزیونی از معلمان خواسته شد تا جریان آموزش را از طریق پیام رسانه‌ای داخلی (شاد) پیگیری نمایند. معلمان در راستای عمل به تعهد حرفه‌ای خویش اغلب به صورت خودجوش و پراکنده، با هزینه خویش در امر آموزش دانش آموزان در فضای مجازی حضور پیدا کردند؛ با توجه به اینکه نوشتن این پایان‌نامه و تکمیل پرسشنامه هم‌زمان بود با فراگیری بیماری کرونا و فلج شدن بخش آموزش در سراسر کشور و انتقال مدرسه و تدریس به سمت خانواده‌ها. یکی از مهم‌ترین آسیب‌های اجتماعی پایین بودن سرمایه اجتماعی است. وقتی سرمایه اجتماعی پایین است شهروندان و افراد جامعه تصمیم‌گیری حاکمیتی را در امتداد منافع خودشان تحلیل نمی‌کنند اما در پی بررسی مولفه‌های سرمایه اجتماعی این تحقیق و مصاحبه‌ها و پیشنهادهایی که از معلمان داشتیم به این امر مهم دست یافتیم که سرمایه اجتماعی در دوران بحران‌های طبیعی مثل سیل و زلزله و اجتماعی مثل جنگ و بیماری‌ها از جمله بیماری کرونا که در طی این دو سال در جامعه گسترش داشته است. (همدلی و انسجام) بالاترین تاثیر را در ایجاد نشاط و همبستگی داشته است و باعث پر رنگ شدن مولفه‌های سرمایه اجتماعی شده و همین امر مردم را به میدان کشانده و بار مسئولیت را از دوش دولت و کادر درمانی کمتر کرده است آرامش، همدلی و نشاط در بین همه افراد از جمله خانواده معلمان و خود معلمان که در خط مقدم آموزش بودند و مدارس را به خانه خود آورده بودند؛ شده است. سلامت فرد و جامعه آن چنان به هم وابسته‌اند که نمی‌توان بین آن‌ها حدومرزی قائل شد. وضعیت سلامت افراد جامعه به روش‌های گوناگون بر سلامت دیگران و عواطف آن‌ها و همچنین شاخص‌های اقتصادی- اجتماعی جامعه اثر می‌گذارد. از این رو تأمین سلامت افراد جامعه به معنای یک هویت وابسته به اعضای خود امری مهم و حائز اهمیت تلقی می‌شود. این اتفاق مهم نخواهد افتاد مگر با همدلی، مشارکت و اعتماد به یکدیگر حاصل گردد.

پیشینه پژوهش

با توجه به این که در خصوص مفهوم انسجام اجتماعی و نشاط تحقیقات بسیار زیادی انجام گرفته است اما به طور مستقیم در ارتباط با انسجام و همبستگی اجتماعی خانواده در دوران کرونا بر نشاط اجتماعی معلمان شهر تهران تحقیق جامعی انجام نگرفته است از این جهت نوآوری موضوع قابل توجه است. در این قسمت به برخی از کارهای تجربی انجام شده پیرامون انسجام، همبستگی، سرمایه اجتماعی و نشاط اجتماعی اشاره می‌شود:

الیاسی، فاضل و دیگران (۱۳۹۹) گزارش ارزیابی سریع مشارکتی مسایل خانواده ها در دوره خانه نشینی کرونا روش انجام این پژوهش مصاحبه با افراد در دسترس و البته موافق با مصاحبه و با شرایط اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی متفاوت تعیین گردید، بدین صورت که پرسشنامه محقق ساخت توسط اعضای کمیته دفاتر انجمن جامعه شناسی ایران از طریق مدیران دفاتر انجمن و یا مجری، تسهیل گران طرح ملی گفتگوی خانواده و در برخی شهرها با کمک تسهیل گران سطح دوم، در میان ۵۸ شهر تحت پوشش طرح ملی گفتگو، تکمیل و تحلیل گردید. نتایج حاصل از پژوهش ارزیابی سریع مشارکتی در شرایط کرونا می باشد که در این گزارش جمع بندی، تحلیل و ارایه شده است. اعمال محدودیت رفت و آمد و تأکید بر قرنطینه خانگی باعث گردیده تا ساختار و کارکردهای خانواده در دوران قرنطینه تغییر یافته و به همان نسبت شاید عوارض و پیامدهایی برای هر یک از اعضای خانواده داشته باشد.

راجلتون و دیگران (۲۰۰۷) سنجش انسجام اجتماعی با استفاده از داده‌های جمع آوری شده توسط فرد اندازه‌گیری می‌شود. در اینجا انسجام اجتماعی به عنوان یک ویژگی از سیستم اجتماعی، اندازه‌گیری شده و در سطح کلان تبیین می‌شود. شاخص‌های اصلی مورد استفاده در این پژوهش عبارت‌اند از: نرخ جرم و جنایت، نرخ بیکاری، سطح آموزش و پرورش، نگرش‌های نژادپرستانه، شاخص نابرابری درآمد، دسترسی به مزایای اجتماعی و مشارکت اجتماعی که میزان انسجام را در جامعه تحت تأثیر قرار داده است.

پژوهشی توسط چگینی و نیکو منش در سال (۱۳۹۸) با هدف سنجش سطح روحیه شادی و مولفه‌های مختلف مؤثر بر آن در بین دانشجو معلمان رشته علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان پردیس حضرت زینب کبرا (س) اراک انجام شده است. نتایج پژوهش نشان داد که به طور کلی سطح روحیه شادی و بیشتر مولفه‌های مؤثر بر شادکامی در بین دانشجو معلمان در سطح مطلوب می‌باشد و همچنین برای افزایش شادکامی و رساندن مولفه‌هایی که به میزان استاندارد در دانشجو معلمان مشاهده نمی‌شدند با نظرسنجی از خود دانشجو معلمان و اساتید دانشگاه راهکارهایی نظیر برگزاری اردوهای علمی و تفریحی، کارگاه‌های توانمندی و آموزش خودباوری همراه با دعوت از کارشناسان معتبر و زبده در این زمینه پیشنهاد شد.

تحقیقی توسط آرمین و فائق (۱۳۹۸) با هدف سنجش شادکامی اجتماعی زنان اصفهانی بر اساس وضعیت اجتماعی-اقتصادی انجام شده است. نتایج حاکی از آن است که میانگین متغیر شادکامی اجتماعی و تمامی ابعاد آن به طور معناداری کمتر از میانگین فرضی است. این

بدان معناست که میزان شادکامی اجتماعی و ابعاد آن در بین زنان ساکن اصفهان کمتر از حد متوسط است. شایان ذکر است که بیشترین میانگین عامل شادکامی اجتماعی و ابعاد آن به ترتیب به طبقه بالا (با میانگین ۲,۹)، سپس طبقه متوسط (۲,۸۱) و در نهایت طبقه پایین (با میانگین ۲,۶۶) اختصاص دارد. بر اساس مبانی اجتماعی-اقتصادی، میانگین تفاوت در ابعاد شادکامی اجتماعی و رضایت از زندگی، همدلی، نگرش مثبت، بهزیستی و عزت‌نفس معنی‌دار بود، اما کمترین میانگین مربوط به پایه پایین اجتماعی-اقتصادی و پس از آن بالاترین جایگاه در پایه اقتصادی متوسط و در نهایت پایه اجتماعی-اقتصادی بالا. همچنین رابطه بین پایگاه اجتماعی-اقتصادی و شادکامی مثبت و معنادار گزارش شد. بر این اساس، با افزایش وضعیت اجتماعی-اقتصادی زنان، شادکامی اجتماعی ۰,۲۱۱ واحد افزایش می‌یابد. تحلیل‌های آماری نشان داد که سن با شادکامی اجتماعی رابطه معنادار و منفی دارد. در نتیجه شادکامی اجتماعی با افزایش سن ۰/۱۴۲- واحد کاهش می‌یابد و در نهایت متغیر تحصیلات به دلیل عدم توانایی در پیش‌بینی شادکامی اجتماعی از مدل حذف می‌شود.

زکی، محمدعلی، (۱۳۹۵) تحقیقی تحت عنوان انسجام اجتماعی دانشجوی و دانشگاه ایران انجام داده است تحقیق پیمایشی و از بین ۲۰۰ دانشجوی دختر و پسر دانشگاه اصفهان جمع آوری شده است. بر اساس نتایج تحقیق، میزان انسجام اجتماعی دانشجویان (۷۲ درصد) ارزیابی شده است. تفاوت معناداری در انسجام اجتماعی بین دختران و پسران وجود ندارد. مؤلفه‌های انسجام اجتماعی به ترتیب شامل تعهد، باورها، وابستگی و درگیری گزارش شده است.

تحقیق توسط هزارجریبی جعفر و مرادی سجاد (۱۳۹۳) تحت عنوان نشاط اجتماعی و عوامل مرتبط با آن (مطالعه موردی در بین دانشجویان دانشگاه علامه طباطبایی) انجام گرفته؛ روش پیمایشی و در میان دانشجویان دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه علامه طباطبایی با حجم نمونه ۱۷۰ نفر و با ابزار پرسشنامه صورت گرفته نتایج وجود رابطه معنی دار و مثبت میان متغیرهای دین‌داری (در بعد پیامدی) امنیت، هستی‌شناختی، اعتماد اجتماعی و گستره روابط خویشاوندی با متغیر نشاط اجتماعی را نشان می‌دهند.

مبانی نظری تحقیق

انسجام و همبستگی اجتماعی به عنوان یکی از مؤلفه‌های مهم سرمایه اجتماعی و تئوری‌های ساختی-کارکردی در جامعه‌شناسی محسوب می‌گردد. از دید متفکرین این نظریه‌ها، انسجام اجتماعی پایه نظم اجتماعی را تشکیل داده و ایجاد و گسترش زمینه‌های وفاق و همبستگی

اجتماعی، موجبات فعالیت و مشارکت گسترده افراد جامعه را فراهم می‌آورد. پایداری و استمرار حیات اجتماعی و فرهنگی یک جامعه در گرو همبستگی بین اجزا و عناصر سازنده ساختار اجتماعی آن جامعه است. انسجام، توافق در ارزش‌ها و نگرش‌هاست و در فرایندی اجتماعی متولد می‌شود و محصول کنش عقلانی است. از طرف دیگر انسجام اجتماعی پدیده‌ای نیست که یک بار برای همیشه بررسی شود، بلکه نیازمند بازسازی و بازتولید مستمر است. امیل دورکیم از اولین جامعه‌شناسانی است که مفهوم انسجام و همبستگی اجتماعی را مورد مطالعه قرار داده است و وجود آن را برای هر جامعه‌ای لازم می‌داند. جانان‌ترنر^۱ به نقل دورکیم می‌گوید «انسجام وقتی رخ می‌دهد که عواطف افراد به وسیله نمادهای فرهنگی تنظیم شوند، جایی که افراد متصل به جماعت، اجتماعی شده باشند جایی که کنش‌ها تنظیم و به وسیله هنجارها هماهنگ شده‌اند و نابرابری‌ها قانونی تصور می‌شود (اکبری، ۱۳۸۳، ص. ۱۷).

بنابراین جوامع زمانی که جمعیت آن‌ها اندک بوده و جوامعی ساده با باورها و ارزش‌های محدود و ساده بودند انسجام در آن‌ها مکانیکی بوده است اما دورکیم معتقد است جوامع سنتی در روند تکاملی خود تحت تاثیر عواملی، تغییرات را در خود پذیرا می‌شوند مهم‌ترین این عوامل از نظر دورکیم پیشرفت تقسیم کار است که باعث تحولی عظیم در این جوامع گشته و در حقیقت به دلیل تقسیم کار است که جامعه سنتی مبتنی بر انسجام مکانیکی به جامعه صنعتی مبتنی بر همبستگی ارگانیکی تبدیل می‌گردد (اکبری، ۱۳۸۳، ص. ۱۸).

از نظر کارکردگرایی، جامعه کل، مجموعه‌ای به هم پیوسته‌ای است که در آن، هر بخش کارکردهای خاصی را عهده‌دار است و بر مبنای این کارکردها، انسجام و نظم اجتماعی آن بخش را تأمین می‌کنند. انسجام اجتماعی دلالت بر توافق جمعی میان اعضای یک جامعه دارد که حاصل پذیرش، درونی کردن نظام آموزشی و هنجاری یک جامعه و وجود تعلق اجتماعی (احساس «ما» بودن) و تراکم یا وجود تعامل گر میان افراد آن جامعه است. سطح بالای انسجام، زمانی است که کنش‌های افراد، اخلاقی و معطوف به یک جمع باشد. می‌توان انسجام اجتماعی را به احساس یکپارچگی افراد جامعه، روابط دوستانه و محبت‌آمیز، میزان روابط اجتماعی و تعامل‌های گروهی بر اساس ارزش‌های مشترک و منسجم تعریف کرد (غفاری، ۱۳۸۵، ص. ۱۲۷). دورکیم احساسی را که در میدان تعاملی به وجود می‌آید، وجدان جمعی می‌نامد و جوامع را بر اساس درجه فشاری که وجدان جمعی به افراد آن وارد می‌آورد و

1 Jonathan H. Turner

درجه خودمختاری که برای وجدان‌های فردی گذاشته است، متفاوت می‌داند و بر این اساس به دو نوع همبستگی در جامعه اشاره می‌کند (ریترز، ۲۰۱۱، ص. ۸۵). همبستگی مکانیکی که از راه تشابه‌ها و تجانس‌ها به وجود می‌آید و همبستگی ارگانیک که بر اساس افتراق‌هاست. دورکیم^۱ (۱۹۹۰) خانواده را همچون نهادی اجتماعی می‌داند که جزئی از جامعه بوده و شناخت آن مستلزم شناخت کل جامعه است. در واقع پدیده اجتماعی را از طریق اجباری که بر فرد وارد می‌کند می‌توان شناخت. نهاد، خانواده نیز این خصلت را دارد که مستقل از افراد است و بر همه اعضا تحمیل می‌شود (تنهایی، ۱۳۹۰، ص. ۱۳۵). همچنین معتقد است همبستگی از نوع روابط عاطفی مثبت است که نقش حقیقی آن در تقسیم کار اجتماعی این است که میان دو یا چند نفر همبستگی ایجاد کند، نقش همبستگی اجتماعی در گسترش و تقویت ارتباطات اجتماعی اشاره دارد و بر این باور است که هر جا همبستگی اجتماعی نیرومند باشد، عامل نیرومندی در نزدیک کردن افراد به هم خواهد بود و باعث تشدید تماس‌های آنان و بیشتر کردن فرصت‌ها و ارتباطشان با یکدیگر خواهد شد؛ به عبارت دیگر، هر چه افراد جامعه همبسته‌تر باشند، روابط گوناگون خود را با یکدیگر یا در حالت دسته‌جمعی با گروه بیشتر حفظ می‌کنند (آبراهامز، ۱۹۹۰، ص. ۱۹۶).

پارسونز در تحلیل انسجام در سطح نظام اجتماعی به کنش‌های اظهاری (کنش‌هایی که معطوف به دستیابی هدفی خارج از موقعیت، واسطه کنش نیستند و غایت این کنش‌ها در خودشان قرار دارد) اشاره نموده است. وی معتقد است هرگاه در موقعیت‌های اجتماعی، کنش‌های اظهاری فرد معطوف به دیگران باشد، به همکاری و انسجام با دیگران می‌انجامد. سطح بالای انسجام زمانی است که کنش‌های افراد اخلاقی و معطوف به یک جمع باشد. در این کنش‌ها مسئولیت و وفاداری در قبال دیگران و جامعه به حد اعلای خود می‌رسد (غفاری و نیازی، ۱۳۸۶، ص. ۴۵). بنابراین، انسجام اجتماعی همیشه اصل و مقدم بوده است.

به نظر پارسونز^۲، گرچه کنشگر در چارچوب نظام عمل می‌کند؛ اما عمل او جنبه ارادی و عقلانی دارد و دارای خلاقیت و اختیار و نیروی ارزشیابی است. دیدگاه ساخت کنش اجتماعی وی؛ نظریه رفتار یا تئوری ارادی رفتار را بررسی می‌کند و معتقد است فرد همواره راهی را پیش

1 David Emmile Durkheim

2 Talcott Parsons

می‌گیرد که منطبق با خواست نظام اجتماعی است. در عین حال کنش اجتماعی جنبه عقلانی دارد و افراد همواره غایت و هدفی را در رفتار خود دنبال می‌کنند به زعم پارسونز، افراد شاد همیشه سعی دارند هدفمند و با اراده زندگی کنند و نسبت به جامعه و قوانین آن به سازگاری رفتار کنند (توسلی، ۱۳۸۷، ص. ۴۳).

جیمز کلمن^۱ (۱۹۹۸) دو نوع سرمایه اجتماعی خانواده را از هم تفکیک می‌کند. سرمایه اجتماعی در داخل خانواده و سرمایه اجتماعی خارج از خانواده؛ سرمایه اجتماعی داخل خانواده شامل زمانی است که والدین با یکدیگر و بچه‌هایشان می‌گذرانند (ارتباطات درون خانواده). از همین رو سرمایه اجتماعی درون خانواده شامل هنجارها، شبکه‌های اجتماعی و روابط بین والدین و فرزندان است که برای فرزندان خصوصاً در دوران جامعه‌پذیری بسیار گران‌بهاست. این سرمایه اجتماعی از طریق سرمایه‌گذاری در کنش متقابل بین افراد خانواده و با ایجاد فرصت برای کنش‌های بین شخصی و فراوانی کنش‌ها و مدت زمان کنش ظاهر می‌شود بر روابط و بر والدین - فرزندان تأکید می‌کند و از حضور فیزیکی والدین در خانواده و رسیدگی به فرزندان به عنوان شاخص اندازه‌گیری استفاده می‌نماید. چنین روابط متقابلی به فرزندان اجازه می‌دهد تا سرمایه‌های موجود در محیط خانه را به سرمایه انسانی یا سایر سرمایه‌های وابسته مرتبط که به بهبود شرایط منجر می‌شود، منتقل کنند. بنابراین، سرمایه اجتماعی درون خانواده مکانیسم مهمی است که از طریق آن انتظارات تحصیلی والدین به فرزندان انتقال یافته و انتظارات تحصیلی آن‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد (بویسجولی و دیگران، ۱۹۹۵، ص. ۶۰۹).

اسپنسر^۲ اعتقاد دارد که به موازات رشد جامعه، اجزای آن با یکدیگر ناهمانندی پیدا می‌کنند و این خود نمایانگر افزایش بعد ساختار است. اجزای ناهمانند فعالیت‌های ناهمانندی را هم‌زمان به عهده می‌گیرند؛ این فعالیت‌ها هرچند که متفاوت با یکدیگرند، اما چنان به هم وابسته‌اند که انجام فعالیت هرکسی به فعالیت دیگری بستگی دارد. همین یاری متقابل، موجب وابستگی متقابل اجزا می‌شود و این اجزای به هم وابسته که به وسیله و برای دیگری زندگی می‌کنند، بر پایه همان اصل عامی که یک ارگانیکسم فردی را می‌سازد، مجموعه‌ای را تشکیل می‌دهند (کوزر، ۱۳۸۳، ص. ۱۳۸).

1 James K Coleman

2 Herbert Spencer

محققان ثابت کرده‌اند بین افزایش انسجام و حمایت اجتماعی با سلامت جسمی، روانی و اجتماعی رابطه‌ی بهتری وجود دارد. بر عکس روابط اجتماعی ضعیف، فعالیت‌های اجتماعی کم و عدم مشارکت اجتماعی خطراتی برای سلامت افراد به وجود آورده است. عموماً در طول دهه‌ها گذشته محققان ثابت کرده‌اند همبستگی اجتماعی درک شده و مشارکت در شبکه‌های اجتماعی با سلامت جسمی و روانی و اجتماعی ارتباط دارد. (موسوی و شیانی، ۱۳۹۸، ص. ۱۴۶).

فرضیه‌های تحقیق

به نظر می‌رسد انسجام اجتماعی بین افراد خانواده بر نشاط اجتماعی معلمان تاثیر گذار است. به نظر می‌رسد بیماری کرونا بر افزایش همبستگی و انسجام اجتماعی معلمان تاثیر گذار است.

روش‌شناسی تحقیق

روش نمونه‌گیری و جامعه آماری

تحقیق حاضر از نوع تحقیقات پیمایشی می‌باشد. در اجرای این تحقیق از دو روش مطالعه اسنادی و میدانی پیمایشی سود برده شده است. در روش اسنادی جهت تدوین چارچوب نظری تحقیق به مطالعات انجام گرفته و نظریات صاحب نظرانی که به این موضوع پرداخته‌اند و روش میدانی: (کمی) پژوهش حاضر با ابزار گردآوری اطلاعات و داده‌های تحقیق پرسشنامه ساخت یافته استفاده شده است. همچنین برای تکمیل یافته‌ها از مصاحبه‌ها و تجربه زیسته همکاران بهره‌گرفته شده است که در تحلیل و تجزیه مطالب مؤثر بوده است. روش پیمایشی به‌عنوان هسته اصلی این پژوهش می‌باشد و از نظر هدف، کاربردی است. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه معلمان متاهل دبیرستان‌های دوره دوم شهر تهران ۹۹-۱۳۹۸. حجم نمونه تحقیق

با استفاده از فرمول کوکران
$$n = \frac{\frac{z^2 pq}{d^2}}{1 + \frac{1}{n} \left(\frac{z^2 pq}{d^2} - 1 \right)}$$
 تعیین شده و برای گزینش نمونه‌های تحقیق

نیز از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای تعداد ۳۸۲ نفر برآورد شده است. اعتبار پرسشنامه، صوری است و برای دستیابی به پایایی موردقبول، با انجام پیش‌آزمون و میانگین آلفای کرونباخ حدود ۷۹ درصد، همسازی گویه‌های پرسشنامه تأمین گردید. و برای تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده، از نرم‌افزار spss نسخه ۲۲ و نرم‌افزار LISREL8.5 استفاده شده است.

در ادامه برای تعیین سهم مناطق مختلف شهر تهران، با فرض اینکه پراکندگی معلمان متأهل در سطح شهر، تابعی از سهم هر منطقه از کل جمعیت است، با مراجعه به مناطق آموزش و پرورش مختلف در سطح شهر تهران، معلمین مناطق مختلف شناسایی و پرسشنامه‌ای که برای سنجش متغیرهای نشاط اجتماعی (متغیر وابسته) معلمان و همچنین انسجام اجتماعی (متغیر مستقل) مورد استفاده قرار گرفته به خاطر بیماری کرونا و امکان دسترسی به معلمان نداشتن از طریق پرس لاین طراحی شده و لینک آن از طریق فضای مجازی در اختیار معلمان قرار گرفته و آن‌ها تکمیل و ارسال شده است.

تحلیل توصیفی

به نظر می‌رسد وجود انسجام درون خانواده بر نشاط اجتماعی معلمان تأثیرگذار است.

. ضریب آلفای کرون باخ متغیرهای تحقیق 1 جدول

متغیر	تعداد سؤالات	ضریب آلفای کرون باخ
میزان انسجام خانواده	۱۰	۰,۸۱
نشاط اجتماعی معلم و خانواده آن	۱۸	۰,۸۹

ضریب آلفای کرون باخ کل گویه‌های انسجام اجتماعی ۰/۸۱ محاسبه شده است که گویای برخورداری از پایایی درونی مناسب است. همچنین ضریب آلفای کرون باخ کل گویه‌های نشاط اجتماعی معلم و خانواده ۰/۸۹ محاسبه شده است که گویای برخورداری از پایایی درونی مناسب است. نتایج آزمون آلفای کرون باخ نشانگر پایایی متغیرهای مورد بررسی بوده است.

جدول ۲. گویه‌های انسجام اجتماعی خانواده

گویه‌های سنجنده انسجام اجتماعی خانواده	ر _۱	ر _۲	ر _۳	ر _۴	ر _۵
خانواده شما تا چه میزان بر رفتار یکدیگر نظارت و تشویق به رعایت هنجارها و ارزش‌ها و... می‌کنند؟	۰,۳	۲,۹	۲۴,۱	۵۸,۴	۱۴,۴
خانواده شما تا چه میزان نسبت به یکدیگر و انجام مناسبات خانوادگی ابراز علاقه، دوستی، عشق و محبت دارند؟	۰,۳	۰,۸	۳۲,۵	۵۳,۹	۱۲,۶
در خانواده شما تا چه میزان خود را مقید به قانون و مقررات می‌دانند؟	۱	۸,۶	۹,۲	۴۵	۳۶,۱

ادامه جدول ۲. گویه‌های انسجام اجتماعی خانواده

گویه‌های سنجنده انسجام اجتماعی خانواده	میانگین	انحراف استاندارد	تاریخ	نوع
خانواده شما تا چه میزان تلاش می‌کنند تا موجب کاهش تنش در ایام بیماری و مشکلات بین اعضای خانواده شوند.	۱۹,۰۹	۵۶,۰۵	۱۰,۸	۰,۰۸
خانواده شما تا چه میزان به نظم و مشارکت در امور منزل اهمیت می‌دهند؟	۱۳,۰۴	۶۳,۰۴	۲,۰۱	۰,۰۰
خانواده شما تا چه میزان در مقابل یکدیگر مهربان و باگذشت هستید؟	۱۷,۰۶	۵۵	۸	۵
خانواده شما تا چه میزان در مسیر تربیت فرزندان همسو می‌باشند؟	۱۵,۰۷	۴۳,۰۷	۹,۰۴	۱
در خانواده شما تا چه میزان در ایام بیماری کرونا و مشکلات صمیمیت و شادمانی وجود دارد؟	۹,۰۲	۴۵	۸,۰۶	۱
خانواده شما تا چه میزان احساس همدلی و همراهی نسبت به همکاران، دوستان و خویشاوندان دارند؟	۱۲,۰۶	۴۴,۰۸	۵,۰۸	۲
خانواده شما تا چه میزان در مناسبت‌های مختلف (تولد، سالگرد ازدواج، بیماری و...) افراد خانواده همراهی می‌کنند؟	۱۱,۰۵	۴۱,۰۸	۶,۰۹	۴
خانواده شما تا چه میزان نسبت به یکدیگر احساس دوستی و همدلی می‌کنند؟	۱۳,۰۹	۳۵,۰۵	۸,۰۷	۵

توزیع جمعیتی معلمان بر اساس ویژگی‌های جمعیتی شناختی

توزیع معلمان متاهل شهر تهران بر اساس ویژگی‌های جمعیتی شناختی در جدول ۲ آورده شده است.

جدول ۲. توزیع جمعیتی پاسخگویان بر حسب ویژگی‌های جمعیتی شناختی

متغیر	طبقات	فراوانی	درصد فراوانی
جنسیت	مرد	۱۷۱	٪۴۴,۸
	زن	۲۱۲	٪۵۵,۲
سن	۳۰-۲۵	۱۶	٪۴,۲
	۳۵-۳۱	۶۰	٪۱۵,۷
	۴۰-۳۶	۱۷۵	٪۴۵,۸
	۴۱ ساله و بالاتر	۱۳۱	٪۳۴,۳

ادامه جدول 3. توزیع جمعیت پاسخگویان بر حسب ویژگی‌های جمعیت‌شناختی

متغیر	طبقات	فراوانی	درصد فراوانی
تحصیلات	فوق‌دیپلم	۱۱	۲,۹٪
	لیسانس	۱۷۷	۴۶,۳٪
	فوق‌لیسانس	۱۶۹	۴۴,۲٪
	دکتری	۲۵	۶,۵٪
درآمد	کمتر از ۳ میلیون	۲۴	۶,۳٪
	بین ۳ تا ۶ میلیون	۲۸۱	۷۰,۹٪
	بین ۶ تا ۱۰ میلیون	۸۰	۲۰,۹٪
	بیش از ۱۰ میلیون	۷	۱,۷٪

بر اساس آمار بیشترین فراوانی در زمینه جنسیت مربوط به زنان، گروه‌های سنی مربوط به معلمان ۳۶ تا ۴۰ ساله، بر حسب وضعیت تحصیلات مربوط به لیسانس و در زمینه درآمد مربوط به معلمان با درآمد بین ۳ تا ۶ میلیون بوده است. ارتباط بین درآمد و نشاط اجتماعی معلمان با درآمد بالای ۱۰ میلیون و پایین بودن نشاط اجتماعی معلمان با درآمد بین ۳ تا ۶ میلیون بود که منشأ معنی‌داری تفاوت معنی‌دار بین گروه‌های مختلف درآمدی بوده است. این بخش از نتایج تحقیق با نتایج تحقیق خادمیان و فرجی (1391) همخوانی دارد که آن‌ها نیز در پژوهش خود به بیشتر بودن نشاط اجتماعی دانشجویان در گروه‌های با درآمد بیشتر دست یافته بودند.

توصیف کلی وضعیت متغیرهای اصلی تحقیق

توصیف آماری داده‌ها، گامی در جهت تشخیص الگوی حاکم بر آنان و پایه‌ای برای تبیین روابط متغیرهایی است که در پژوهش به کار می‌روند. در این مقاله نشاط معلمان به صورت مستقل سنجش و اندازه‌گیری شده است. برای سنجش نشاط اجتماعی معلمان از یازده گویه استفاده شده است که در ادامه مورد بررسی قرار می‌گیرد.

به نظر می‌رسد بیماری کرونا بر افزایش انسجام اجتماعی تاثیر گذار است.

جدول ۴. وضعیت نشاط اجتماعی معلمان و انسجام خانوادگی در دوران کرونا

میانگین	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	گویه‌های سنجنده نشاط معلمان
۳,۹۱	۲۱,۲	۵۳,۷	۲۰,۷	۴,۲	۰,۳	شما تا چه میزان در گرفتن تصمیمات کاری و خانوادگی راحت هستید؟
۳,۸۹	۱۹,۱	۵۳,۹	۲۴,۳	۲,۴	۰,۳	میزان تعهد شما به مدرسه و شغل‌تان در دوران کرونا چقدر است؟
۳,۶۳	۱۲,۳	۴۹,۷	۲۷,۷	۸,۹	۱,۳	جامعه و خانواده چه میزان برای شغل شما ارزش قائل است؟
۳,۹۱	۱۸,۶	۵۷,۳	۲۰,۴	۳,۷	۰	چقدر فکر می‌کنید زندگی‌تان سرشار از امید و آرامش است.
۳,۶۵	۱۳,۴	۴۶,۶	۳۲,۲	۷,۳	۵	تا چه میزان با همکارانی که به علت مشکلی نمی‌توانند کار کنند همکاری می‌کنید؟
۳,۸۷	۱۷,۸	۵۶,۸	۲۰,۷	۳,۹	۰,۸	چقدر شغل‌تان را دوست دارید و به آن افتخار می‌کنید؟
۳,۸۴	۱۹,۱	۴۹,۵	۲۷,۲	۴,۲	۰	تا چه میزان در برابر مسئولین مدرسه، همکاران و شغل خودتان احساس مسئولیت می‌کنید؟
۳,۹۵	۱۹,۱	۵۹,۴	۱۸,۳	۳,۱	۰	تا چه میزان سعی می‌کنید با کمترین امکانات شاد و آرامش داشته باشید؟
۳,۹۱	۱۸,۶	۵۷,۱	۲۱,۵	۲,۹	۰	تا چه میزان نظم و برنامه‌ریزی در کارهای شما وجود دارد؟
۳,۹۹	۱۹,۹	۶۲,۳	۱۵,۲	۲,۶	۰	تا چه میزان احساس سلامت جسمی و روحی بعد از بیماری کرونا می‌کنید؟
۳,۷۴	۱۵,۷	۴۶,۶	۳۳,۲	۴,۵	۰	تا چه میزان نسبت به دانش آموزان خود صبور و پاسخگو هستید؟

ادامه جدول 5. وضعیت نشاط اجتماعی معلمان و انسجام اجتماعی خانواده در دوران کرونا

میانگین	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	گویه‌های سنجنده نشاط معلمان
۳۰۸۴	۱۴۰۴	۵۸۰۴	۲۴۰۱	۲۰۹	۰۰۳	خانواده شما تا چه میزان بر رفتار یکدیگر نظارت و تشویق به رعایت هنجارها و ارزش‌ها و... می‌کنند؟
۴	۳۶۰۱	۴۵	۹۰۲	۸۰۶	۱	در خانواده شما تا چه میزان خود را مقید به قانون و مقررات می‌دانند؟
۳۰۸۳	۲۰۰۹	۵۶۰۵	۱۹۰۹	۱۰۸	۰۰۸	خانواده شما تا چه میزان تلاش می‌کنند تا موجب کاهش تنش در ایام بیماری و مشکلات بین اعضای خانواده شوند.
۳۰۹۱	۲۱۰۲	۶۳۰۴	۱۳۰۴	۲۰۱	۰/۰	خانواده شما تا چه میزان به نظم و مشارکت در امور منزل اهمیت می‌دهند؟
۴۰۴	۲۶۰۱	۵۵	۱۷۰۶	۰۰۸	۵	خانواده شما تا چه میزان در مقابل یکدیگر مهربان و باگذشت هستید؟
۳۰۹۵	۳۰۰۱	۴۳۰۷	۱۵۰۷	۹۰۴	۱	خانواده شما تا چه میزان در مسیر تربیت فرزندان همسو می‌باشند؟
۳۰۷۸	۳۶۰۱	۴۵	۹۰۲	۸۰۶	۱	در خانواده شما تا چه میزان صمیمیت و مهربانی در هنگام وقوع بیماری کرونا و مشکلات دارد؟
۳۰۶۹	۴۵۰۷	۴۴۰۸	۱۲۰۶	۵۰۸	۲	خانواده شما تا چه میزان احساس همدلی و همراهی نسبت به همکاران، دوستان و خویشاوندان دارند؟
۳۰۶	۴۷۰۹	۴۱۰۸	۱۱۰۵	۶۰۹	۴	خانواده شما تا چه میزان در مناسبت‌های مختلف (تولد، سالگرد ازدواج، بیماری...) افراد خانواده همراهی می‌کنند؟
۳۰۸۲	۴۳۰۶	۳۵۰۵	۱۳۰۹	۸۰۷	۵	خانواده شما تا چه میزان نسبت به یکدیگر احساس دوستی و همدلی می‌کند؟

همان‌طور که مشاهده می‌شود، همه گویه‌های سنجنده نشاط اجتماعی معلمان هم‌جهت هستند، یعنی نمره خیلی زیاد برابر با ۵ و نمره خیلی کم برابر با ۱ است؛ بنابراین میانگین نمره طیف لیکرت به کار برده شده، برابر با عدد ۳ است. در بین پاسخ‌های معلمان، گزینه زیاد

بیشترین فراوانی را در همه گویه‌ها به خود اختصاص داده است و در مقابل گزینه خیلی کم، کمترین فراوانی را در بین پاسخ‌ها دارد. بنابراین می‌توان گفت سطح نشاط اجتماعی معلمان بالا است، اما برای درک بهتر از سطح نشاط اجتماعی معلمان میانگین نمره کسب شده هر کدام از گویه‌های این متغیرها آورده شده است. در این شاخص نیز همه گویه‌ها میانگینی بالاتر از نمره ۳ کسب کرده‌اند و می‌توان گفت که سطح نشاط معلمان بالا است. در بین گویه‌های مربوط به نشاط اجتماعی معلمان احساس سلامت روحی و جسمی و تلاش برای بانشاط بودن با کمترین امکانات بالاترین میانگین‌ها را کسب کرده‌اند، در مقابل ارزش و احترام جامعه برای شغل معلمی، همکاری با همکارانی که مشکلی دارند و صبور بود در قبال دانش آموزان کمترین میانگین را کسب کرده‌اند. نکته قابل تأمل این است که معلمین با وجود داشتن نشاط اجتماعی بالا نسبت به ارزش و احترام جامعه برای این شغل ارزیابی پایین‌تری داشته‌اند.

در زمینه گویه‌های سنجنده وضعیت انسجام اجتماعی خانواده نیز، بیشترین سهم را گزینه‌های زیاد و متوسط کسب کرده و گزینه خیلی کم پایین‌ترین سهم را در بین پاسخ‌های معلمین داشته است. برای مشخص شدن بهتر جایگاه هر کدام از گویه‌ها میانگین نمره کسب شده هر کدام از آن‌ها آورده شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، گویه صمیمیت و مهربانی در هنگام بیماری کرونا بالاترین میانگین نمره را کسب کرده و در مقابل میزان پایبندی به مناسبات خانوادگی کمترین میانگین نمره را کسب کرده‌اند. در مواجهه با اتفاقات ، ولایی طبیعی اتحاد و همبستگی مردم بالاتر می‌رود و در نتیجه آسیب‌ها کاهش پیدا می‌کند و همه در کنار هم می‌کوشند راه چاره بهتری بیابند. خوشبختانه جامعه ایران با همه جنگ‌ها و بلایای طبیعی و مشکلاتی که همیشه با آنها روبه‌رو بوده‌اند هیچ‌گاه از هم نپاشیده است. ایرانیان با فرهنگ غنی خود در مقابل مهاجمان این مرز و بوم پیروزمندانه مقاومت کرده و هیچ‌گاه عقب ننشسته‌اند و این مهاجمان با نزدیک‌شدن به فرهنگ ایران توانستند سطح آگاهی خود را افزایش بدهند. نمونه این وضعیت درباره مغول‌ها وجود داشته و مغول‌ها بیش از آنکه تحت تأثیر جنگاوری ایرانیان شوند تحت تأثیر فرهنگ و تمدن ایران قرار گرفتند. در نتیجه جنگ‌ها و بلایای طبیعی که در طول تاریخ ایران رخ داده هیچ‌گاه نتوانسته ارتباطات اجتماعی و همبستگی اجتماعی را در بین مردم از بین ببرد. جامعه ایران بر ارزش‌ها و هنجارهایی استوار شده که ریشه‌های تاریخی دارد و با یک اتفاق از هم پاشیده نمی‌شود. همین هنجار و ارزش‌ها نیز بوده که جامعه را در مقابل مخاطرات زیادی که جامعه از سرگذرانده حفظ کرده است. روابط

اجتماعی در ایران بیشتر مبتنی بر رابطه مردم با مردم است و این پیوند عمیق تاریخی بوده که جامعه ایران را در مقابل بلایای مختلف طبیعی و انسانی حفظ کرده است .

سیل و بلایای طبیعی دیگر و در این دوران بحران بیماری کرونا علاوه بر خسارت های جانی و مالی که به مردم و جامعه می زنند، می توانند همبستگی و وحدت میان مردم را افزایش دهند، حتی میان کسانی که قبل از وقوع فاجعه به یکدیگر اعتماد نداشته اند. در بحران کرونا اعضای خانواده و خویشاوندان در یک وضعیت مشترک قرار می گیرند و یک هدف واحد را دنبال می کنند. البته این وضعیت در همه شهرهای کشور وجود ندارد و در شهرهایی مانند تهران و یا کلان شهرهای دیگر کشور متفاوت است.

تحلیل کلی وضعیت متغیرهای اصلی تحقیق

در این پژوهش متغیرهای جدول از گویه های پرسشنامه استخراج شده اند. در بخش های پیشین به تفصیل درباره گویه های تشکیل دهنده هرکدام از آنها توضیحاتی ارائه شد. متغیرهای تشکیل شده با توجه به استفاده از طیف پنج درجه ای لیکرت، دارای میانگینی بین عدد یک تا پنج هستند و میانگین نمره طیف آنها برابر با نمره سه می باشد. پرسشنامه مورد استفاده در این رساله محقق ساخته است معیار قضاوت درباره میانگین نمرات کسب شده، میانگین نمره طیف (نمره ۳) می باشد.

بنابراین می توان گفت تمامی نمرات کسب شده بالاتر از میانگین طیف بوده و بر این اساس می توان گفت که سطح نشاط اجتماعی و انسجام اجتماعی در دوران کرونا خانواده معلمین بالاتر از میانگین و در سطحی مطلوب است.

. میانگین نمره کسب شده برای متغیرهای اصلی تحقیق 6 جدول

متغیرهای اصلی تحقیق	تعداد پاسخ	میانگین	انحراف استاندارد	کمینه	بیشینه
نشاط اجتماعی معلمان	۳۸۲	۳،۸۴	۰،۵۱	۱،۸۲	۵
انسجام اجتماعی	۳۸۲	۳،۹۵	۰،۴۸	۲،۲۹	۵

همانطور که مشاهده می شود بالاترین میانگین نمره کسب شده مربوط به انسجام اجتماعی در بین خانواده معلمین، نسبت به نشاط اجتماعی معلمین میانگین نمره بیشتری را کسب کرده است و می توان گفت سطح انسجام اجتماعی در بین خانواده معلمین از سطح نشاط اجتماعی

معلمین بیشتر است. البته لازم به ذکر است که این اختلاف به لحاظ آماری معنی‌دار نبوده و با ۹۹ درصد اطمینان می‌توان گفت که سطح نشاط اجتماعی معلمین و انسجام اجتماعی بین خانواده معلمین در دوران کرونا مشابه همدیگر و بالاتر از میانگین (نمره ۳) است.

● آزمون کولموگروف اسمیرنوف برای بررسی نرمال بودن متغیرها

با توجه به نتایج جدول ۴ اگر مقدار سطح معنی‌داری بزرگ‌تر از مقدار خطا باشد، فرضیه صفر را نتیجه می‌گیریم و در صورتی که مقدار سطح معنی‌داری از مقدار خطا کوچک‌تر باشد، فرضیه یک را نتیجه می‌گیریم.

H_0 : داده‌های متغیر i دارای توزیع نرمال است.

H_1 : داده‌های متغیر i دارای توزیع نرمال نیست.

. سطح معنی‌دار آزمون نرمال بودن داده‌ها و بررسی چولگی و کشیدگی داده‌ها در 7 جدول

توزیع نرمال

متغیرها	سطح معنی‌داری	مقدار خطا	تایید فرضیه	نتیجه‌گیری	چولگی	کشیدگی
نشاط اجتماعی معلمین	۰/۶۴	۰/۰۵	H_0	نرمال	۰/۲۵	۰/۹۸
انسجام اجتماعی	۰/۱۹	۰/۰۵	H_0	نرمال	۰/۳۴	-۰/۸۲

با توجه به اینکه سطح معنی‌داری مقوله‌ها بالاتر از مقدار خطا می‌باشد، بنابراین توزیع، یک توزیع نرمال است. همچنین با بررسی چولگی و کشیدگی توزیع داده‌ها با توجه به اینکه تغییر بین $+2$ و -2 را می‌توان نرمال محسوب کرد و تمام محاسبات زیر یک می‌باشد، بنابراین در نرمال بودن داده‌ها شکی نیست و می‌توان از آزمون‌های پارامتریک برای آن استفاده کرد.

بررسی فرضیه‌ها تحلیل استنباطی متغیرهای تحقیق

برای بررسی این تأثیرات در سطح دوم‌متغیره و همچنین اثبات معنی‌دار بودن یا معنی‌دار نبودن روابط میان آن‌ها، از آزمون رگرسیون دوم‌متغیره استفاده شده است. در جدول شماره ۶ از سمت راست، ستون اول متغیر مستقل، ستون دوم متغیر وابسته، ستون سوم میزان همبستگی متغیر مستقل با متغیر وابسته (R)، ستون چهارم مقدار واریانس تبیین شده متغیر وابسته توسط متغیر مستقل (R^2)، ستون پنجم، مقدار آماره F ، ستون ششم، معناداری آزمون F ، ستون هفتم

ضریب رگرسیون استاندارد شده (Beta)، ستون هشتم مقدار آماره T به دست آمده متغیرها و در نهایت ستون نهم، سطح معنی داری آزمون T را نشان می دهد.

بر اساس نتایج به دست آمده از جدول (۷)، در سطح معناداری ۱ درصد و با اطمینان ۹۹ درصد، متغیر وجود انسجام در خانواده از نظر نمونه مورد بررسی دارای حدود ۳۵ درصد تأثیر افزایشی و معنی دار بر نشاط اجتماعی معلمان است. به بیان آماری به ازای هر واحد بیشتر شدن انسجام بین افراد خانواده، نشاط اجتماعی معلمان به میزان ۰,۵۹۵ واحد افزایش می یابد. به بیان ساده تر هر چه انسجام بین افراد خانواده بیشتر باشد، نشاط اجتماعی معلمان مطلوب تر خواهد بود.

متغیر مستقل (انسجام اجتماعی) در مجموع حدود ۳۵ درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین می نمایند ($R^2 = 0/354$). معادله به کار گرفته شده در این تحلیل عبارت است از:

$$y = a + bx$$

. تحلیل رگرسیون دو متغیره تأثیر وجود انسجام در خانواده بر نشاط اجتماعی ۸ جدول

معلمان

فرضیه	متغیر مستقل	متغیر وابسته	همبستگی R	واریانس تبیین شده R^2	آماره F	سطح معناداری F	B استاندارد	آماره T	سطح معنی داری T
۳	وجود انسجام در خانواده	نشاط اجتماعی معلمان	۰,۵۹۵	۰,۳۵۴	۲۰۷,۹۲۱	۰,۰۰۰	۰,۵۹۵	۱۴,۴۱۹	۰,۰۰۰

یافته های مربوط به تأثیرگذاری انسجام اجتماعی بر نشاط اجتماعی معلمان با نتایج پژوهش چگینی و نیکو منش (۱۳۹۸) و راجلتون و همکارانش (۲۰۰۷) زکی محمد علی (۱۳۹۵) همخوانی دارد. نکته جالب آن در این پژوهش ها نیز از بین مولفه ها انسجام که شامل همبستگی و تعاملات خانواده و دوستان بوده است، بر پراهمیت تر بودن انسجام اجتماعی خانواده تأکید شده است. همبستگی و انسجام اجتماعی (متغیر مستقل) تأثیرات مثبتی بر روی

احساس نشاط اجتماعی (متغیر وابسته) دارد به این معنی که با افزایش در هر یک از واحدهای این متغیرها متغیر مستقل و وابسته احساس نشاط اجتماعی افزایش پیدا می‌کند. همچنین رومرو و کیروسیردس^۱ (۲۰۰۶) بر تأثیرگذاری انسجام اجتماعی بر میزان نشاط و شادکامی تأکید کرده‌اند، به نظر ایشان فضاهای بی‌اعتمادی و گسست اجتماعی، فرصت جرئت ورزی و خود ابرازی را از آدمی گرفته، او را از منابع عظیم بازخوردی محروم می‌سازند. فقدان این منابع، چشم‌انداز روندهای آتی زندگی را برای فرد در ابهام فرو می‌برد و یأس، ناامیدی و بدبینی را در نظام ادراکی و روان‌شناختی فرد جایگزین می‌کند.

میانگین نمره کسب شده برای متغیرهای اصلی تحقیق جدول ۹

متغیرهای اصلی تحقیق	تعداد پاسخ	میانگین	انحراف استاندارد	کمینه	بیشینه
نشاط اجتماعی معلمان	۳۸۲	۳۰۸۴	۰،۵۱	۱۰۸۲	۵
نشاط اجتماعی خانواده معلمان	۳۸۲	۳۰۷۸	۰،۵۴	۱۰۷۵	۵
انسجام اجتماعی	۳۸۲	۳۰۹۴	۰،۴۶	۲۰۲۹	۵

همان‌طور که مشاهده می‌شود بالاترین میانگین نمره کسب شده مربوط به انسجام اجتماعی در بین خانواده معلمان مورد بررسی بوده است.

نتیجه‌گیری

در این پژوهش که به بررسی تأثیر انسجام اجتماعی خانواده در دوره کرونا بر معلمان متأهل شهر تهران پرداخته شد و مشخص گردید که بین انسجام و نشاط اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد و فرضیه تحقیق مورد قبول واقع شده است. بدین معنا که هرچه انسجام اجتماعی بین اعضای خانواده بالاتر باشد، نشاط اجتماعی معلمان بهبود خواهد یافت. بنابراین، هرچه معلمان با خانواده، دوستان و آشنایان همبستگی بیشتر باشد، از کیفیت زندگی بهتری برخوردارند و در بین آن‌ها شادمانی و امید به زندگی بیشتر خواهد بود. متغیر وابسته (نشاط اجتماعی) معلمان را با توجه به دیدگاه جرج زیمل که به مساله شادی توجه داشته است مورد بررسی قرار گرفته است از نظر وی شادی یک حالت کلی ذهن و قلب است که به توصیف شخصیت عاطفی انسان می‌پردازد و شادی را انعکاس حرکت مستقیم زندگی توصیف می‌کند

1 Romero & Cru third

که در ورطه زندگی می‌افتد و چون سرمایه اجتماعی خانواده دارای دو جزء اعتماد و همبستگی است. به نظر زیمل، فرآیندهایی نظیر تقسیم کار فزاینده، عقلانیت مفرط، سلطه روزافزون و نظایر آن سبب پیدایش دل‌زدگی و احتیاط در روابط اجتماعی موجود و کاهش نشاط اجتماعی در کلان‌شهر تهران و بین معلمان شده است. چون در حالت دل‌زدگی، فرد قادر نیست تفاوت‌ها را دریابد. در چنین شرایطی، اهمیت زندگی از میان می‌رود، تمام امور و فعالیت‌ها یکنواخت می‌شوند و رضایت از زندگی کاهش می‌یابد. (استونز، ۱۳۷۹، ص. ۱۲۰).

متغیر مستقل انسجام اجتماعی که مولفه سرمایه اجتماعی است. سرمایه یعنی توان بالقوه که بتوان آن را در موقع نیاز خرج کرد. یک معلم چقدر توان بالقوه دارد چقدر ملزم به حفظ ارزش‌ها، باورها و هنجارهای جامعه است و چقدر از ارتباط، اعتماد، انسجام، همبستگی و همدردی در خانواده و جامعه رضایت دارد و می‌تواند این رضایت باعث نشاط در وی می‌شود و چگونه این نشاط و امید را به جامعه تزریق می‌کند (ساروخانی، ۱۳۹۷).

بنا بر نتایج تحقیق، به رغم تمامی مشکلاتی که جامعه معلمان با آن درگیر هستند که نسبتاً جزو مشاغل سطح پایین کشور از حیث معیشتی قرار دارند اما از نشاط اجتماعی نسبتاً مطلوبی برخوردار هستند. یکی از ویژگی‌های برجسته و متمایز شغل معلمان در جامعه، نسبتی است که کل افراد جامعه با آن دارند. افراد جامعه با معلم ارتباط عمیق‌تر و گسترده‌تری در نسبت با دیگر مشاغل برقرار می‌کنند. اکثریت افراد یک جامعه سال‌ها در نظام آموزشی با معلمان ارتباط داشته‌اند. فاصله افراد یک جامعه با معلمان در عرض مشاغل دیگر بسیار کمتر است. مثلاً شاید همگان به پزشک مراجعه کرده باشند لیکن نوع رابطه و گفتار حاکم بر پزشکی موجد فاصله بسیار بین فرد و پزشک می‌شود. معلمان خود دانش‌آموز بوده‌اند و سر کلاس آموخته‌اند و اکنون می‌آموزانند. به اقتضای ماهیت شغل، زبان مفاهمه و همدلی دارند. به طور سنتی نهاد آموزش و مدرسه schola به معنای فراغت و آسودگی برای آموختن بوده است leisure for learning که به مفهوم نشاط اجتماعی بسیار نزدیک است. جایگاه معلم هر چند امروزی شده و به مثابه شغل و تخصص تعریف شده است اما همواره جایگاه معلم در تنش بین تخصصی شدن و جایگاهی برای آموزاندن قرار دارد.

هارفام^۱ معتقد است که سرمایه اجتماعی عوامل استرس‌زا و خطرزا را در رابطه با سلامتی کاهش می‌دهد.

محققان ثابت کرده‌اند بین افزایش انسجام و حمایت اجتماعی با سلامت جسمی، روانی و اجتماعی رابطه‌ی بهتری وجود دارد. برعکس روابط اجتماعی ضعیف، فعالیت‌های اجتماعی کم و عدم مشارکت اجتماعی خطرانی برای سلامت افراد به وجود آورده است. عموماً در طول دهه‌ها محققان ثابت کرده‌اند حمایت اجتماعی درک شده و مشارکت در شبکه‌های اجتماعی با سلامت جسمی و روانی و اجتماعی ارتباط دارد. (موسوی و شیانی، ۱۳۹۸، ص. ۱۴۶)

از آنجایی که نشاط، تحرک، پویایی و شادایی از ویژگی‌های نسل امروز است و موافق طبع و مقتضیات فطری اوست، خمودگی، سستی، انزوا، بی‌حرکی، غمناکی و پژمردگی، آفت بزرگ و مانع عظیم رشد، شکوفایی و خلاقیت نسل جوان می‌باشد. کمبود نشاط و شادایی معلمان و جلوگیری از بروز احساسات و هیجانات عاطفی آنان، موجب سرخوردگی و بروز بیماری‌های حقارت و عقده‌های روحی و روانی در بین دانش‌آموزان می‌شود. نشاط و انبساط روحی آن‌ها، یکی از متغیرهای مؤثر در شکل‌گیری شخصیت مثبت در کودکان و نوجوانان است و بالعکس، اضطراب و تشویش خاطر، عامل مهمی در توقف استعدادها می‌باشد. معلمان علاوه بر بعد تربیتی برای دانش‌آموزان، الگوی رفتاری مناسبی نیز محسوب می‌شوند. حالت شادی نتیجه عمل هماهنگ و منسجم و سامان‌یافته همه عواطف در بین آن‌ها است و زمینه‌های باروری خرد و اندیشه را برای این قشر به وجود می‌آورد.

در این بین عملکرد روحی معلمان از یک طرف تحت تاثیر خانواده‌هایشان قرار دارد و از طرف دیگر معلمان باید قادر باشند برای آرامش و شادی عده زیادی دانش‌آموز تلاش کنند تا بتواند رشد و پرورش روح دانش‌آموز مؤثر باشند این روند از روح و روان معلم آغاز می‌گردد. چنانچه روح معلم افسرده و ناتوان باشد، تاثیر ناچیزی برای تقویت و مراقبت از دانش‌آموزان وجود خواهد داشت. معلمانی که حضور توانمند خود را هر روز در کلاس درس نمی‌توانند ارائه نمایند، از لحاظ انتقال فکر با دانش‌آموزان هماهنگ نیستند و جهت پاسخگویی به نیازهای آن‌ها آمادگی ندارند. در نتیجه نرخ شادی و خنده در مدارس بسیار پایین می‌آید و در برنامه‌ریزی آموزشی نیز شاد بودن جایگاهی نخواهد داشت و مورد بی‌مهری قرار می‌گیرد. در جامعه و مدرسه فاقد شادی، سخن گفتن از شادی قدری مشکل خواهد بود. یکی از مشکلات هر جامعه غفلت از شادی و نشاط و در نتیجه افزایش بیماری‌های مختلف روانی از قبیل اضطراب و افسردگی است.

زمانی که مردم جامعه‌ای از نشاط اجتماعی برخوردار باشند، وفاق، همبستگی، تعلق اجتماعی، تعاملات اجتماعی مطلوب، رضایت از زندگی و همچنین سلامت روانی و اجتماعی افراد افزایش پیدا کرده و طبیعی است که به موازات آن، آسیب‌های اجتماعی نیز کاهش می‌یابد و انگیزه برای کار و تلاش افزایش می‌یابد و در نتیجه، چنین جامعه‌ای، مسیر پیشرفت و ترقی را طی می‌کند.

همبستگی اجتماعی یکی از موضوعات بسیار مهم در زمان بحران است. البته این موضوع در جامعه ما هم وجود دارد و در برهه‌های مختلف دیدیم که مردم در زمان بحران به میدان آمدند و به هموطنان خود کمک کردند. در هیچ کجای دنیا مردمی را پیدا نمی‌کنید که این چنین در زمان بلاپای طبیعی کنارهم باشند. همبستگی مردم یک خصلت بسیار خوبی است که در فرهنگ ایرانی‌ها وجود دارد و البته آموزه‌های دینی و اخلاقی ما هم این موضوع را به ما یادآوری می‌کند. در دوران پرفشار و خیز کرونا نه تنها معلمان جامعه ما کوتاهی نکردند و ضعفی از خود نشان ندادند بلکه با قدرت و توان مضاعف و با همه سختی‌ها و تحمل مشقت‌هایی که وجود داشت سعی کردند که امر آموزش را بخوبی پشت سر بگذارند و با همه دلسوزی‌های خود در این مسیر گام بردارند این دقیقاً نشان دهنده احساس مسولیت و وجدان کاری هست که ما در این قشر می‌توانیم ببینیم. معلمان هم در امر آموزش موفق سعی کردند با همه شرایط سخت موفق و سربلند بیرون بیایند و هم امنیت و آرامش خاصی در این مسیر به خانواده‌ها ارائه دهند و خانواده‌ها که مستقیم درگیر مشکلات آموزش و پرورش و زحمات معلمان بودند این موضوع را به عینه می‌توانستند مشاهده کنند و این خود بیانگر نوعی همدلی و همبستگی بین اولیا و معلمان و آموزش و پرورش است و واقعاً به عنوان محور اصلی این مسیر توانست هدایت و سکانداری امر آموزش را به خوبی و سربلندی به پیش‌بردار جامعه علمی زنده و پویا، جامعه‌ای است که عناصر شادی‌آفرین در آن فراوان باشد و در برنامه‌ریزی آموزشی نظام‌های مختلف آن، راهکارهایی جهت شادابی و نشاط معلمان و دانش‌آموزان طراحی و تنظیم گردد. در گذشته به نظر می‌رسید که وظیفه آموزش و پرورش تولید عده‌ای فارغ‌التحصیل است که تنها بتوانند امرار معاش کنند، اما چنین می‌نماید که در قرن جدید برنامه‌ریزی‌های آموزشی نظام‌های آموزش و پرورش این مرحله را پشت سر گذاشته و سرلوحه تعلیم و تربیت در یک جمله خلاصه شده است؛ «شوق زندگی کردن را به دانش‌آموزان بیاموزیم». پس باید معتقد باشیم که در حقیقت رشد پایدار ما در گرو شادی پایدار است.

معلمین باید بتوانند شاد باشند تا توان بارورتر کردن محیط‌های آموزشی سالم و شاد را داشته باشند. پس باید بکوشیم تا عشق، جرئت، ایمان، امید، اعتماد، همبستگی و نشاط و پویایی در کار و رفتار را در خویشتن خود، همکاران، خانواده‌ها و کودکان و نوجوانان این مرزوبوم گسترش دهیم و همه با هم در جهت شادی، نشاط و سعادت بشر تلاش کنیم.

پیشنهاد‌های کاربردی

- به دلیل تأثیرگذاری مثبت نشاط اجتماعی خانواده بر نشاط اجتماعی معلمین، پیشنهاد می‌شود.
- تهیه و تدوین سند ارتقای سرمایه اجتماعی در میان معلمان در اولویت برنامه‌های توسعه اجتماعی کشور قرار گیرد.
- تدوین منشور نشاط خانواده معلمان، با توجه به تاثیر زیاد ارتباطات و عوامل اجتماعی خانواده بر سطح نشاط اجتماعی معلمان.
- تهیه برنامه‌های رفاهی-تفریحی، دوره‌های آموزشی مهارت‌های زندگی و برنامه‌های ترویج‌گر نشاط و شادکامی در بین خانواده‌های معلمین در دستور کار قرار گیرد
- به دلیل ارتباط معنادار بین درآمد و نشاط اجتماعی معلمین، پیشنهاد می‌شود بسته‌های حمایتی برای معلمین در نظر گرفته شود.
- برگزاری جشن‌های مناسبتی و اردوهای علمی و تفریحی، تدارک برنامه‌های خانوادگی مفرح ضمن خدمت برای معلمان و کارکنان حوزه آموزش و پرورش در ایجاد انسجام و همبستگی بین آنها.
- برگزاری کارگاه‌های تخصصی با عنوان شادکامی به وسیله اساتید متخصص در دانشگاه و در فضای مجازی.
- ایجاد اتاق توانمندی و خودباوری در مدارس با حضور افراد موفق و کارشناسان زبده و معتبر و مصاحبه و همفکری با آنها در زمینه نشاط و سرمایه اجتماعی.

منابع

- ازکیا، مصطفی، غفاری، غلامرضا (۱۳۸۳). توسعه روستایی با تأکید بر جامعه روستایی ایران، تهران: نشر نی.
- استونز، راب (۱۳۷۹). متفکران بزرگ جامعه‌شناسی، ترجمه مهرداد میردامادی، تهران: نشر مرکز.
- آبراهامز، ج (۱۹۹۰). مبانی رشد جامعه‌شناسی ترجمه: حسن پویان، جلد اول، تهران: انتشارات چاپخش، ۱۳۸۶.
- آرمین، امیر، و فاتقی، سحر (۱۳۹۸). انجام با هدف سنجش شادکامی اجتماعی زنان اصفهانی بر اساس وضعیت اجتماعی و اقتصادی، فصلنامه مطالعات اجتماعی، روانشناختی زنان، دوره ۱۸، شماره ۳.
- الیاسی، فاضل و دیگران (۱۳۹۹). گزارش ارزیابی سریع مشارکتی مسایل خانواده ها در دوره خانه نشینی کرونا؛ معاونت امور زنان و خانواده مرداد ۱۳۹۹.
- اکبری، امین (۱۳۸۳). نقش سرمایه اجتماعی در مشارکت، بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر مشارکت سیاسی اجتماعی. دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران.
- بخارایی، احمد و دیگران (۱۳۹۴). مطالعه جامعه شناختی سلامت اجتماعی زنان و عوامل موثر بر آن (مطالعه موردی: زنان منطقه چهار شهری تهران): فصلنامه پژوهش جامعه شناسی، دوره ۴، شماره ۳.
- بشیریه، حسین (۱۳۸۳). عقل در سیاست.. تهران: انتشارات نشر نگاه معاصر.
- تنهایی، حسین، ابوالحسن (۱۳۹۰). درآمدی بر مکاتب و نظریه‌های جامعه‌شناسی، تهران: انتشارات مرنديز.
- توسلی، غلام عباس، و بیراهری، نیر (۱۳۸۷). بررسی سرمایه اجتماعی درون گروهی و بین گروهی در میان شهروندان تهرانی، فصلنامه تخصصی علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خلخال، سال چهارم، شماره ۱۹، ص ۳۵ - ۵۸.
- رومرو و کیروسیردس (۲۰۰۶) به نقل از رحیمی، حمید، و آقابابایی، راضیه (۱۳۹۷). رابطه بین سرمایه اجتماعی و سرمایه روانشناختی در دانشجویان دختر دانشگاه کاشان: فصلنامه زن و مطالعات خانواده، دوره ۱۱، شماره ۳۹.
- خادمیان، طلیعه، و فرجی، طوبی (1391). عوامل اجتماعی مؤثر بر نشاط اجتماعی دانشجویان، فصلنامه جامعه‌شناسی ایران، شماره ۵، صص ۱۹-۳۸.

- رضادوست، کریم؛ فاضلی عبدالله (۱۳۹۱). بررسی احساس امنیت و نشاط اجتماعی در بین شهروندان استان خوزستان. فصلنامه علمی تخصصی دانش انتظامی خوزستان: دوره ۲، شماره ۲، صص. ۴۹-۶۳.
- روحانی، حسن (۱۳۹۰). سرمایه خانواده، سنگ بنای سرمایه اجتماعی، فصلنامه راهبردی ۱۹، ۵۹ صص. ۷-۴۶.
- زکی، محمد علی (۱۳۹۵). انسجام اجتماعی دانشجوی و دانشگاه ایران: مجله مطالعات اجتماعی، دوره ۱۰، شماره ۴.
- ساروخانی، باقر (۱۳۸۶). روش‌های تحقیق علوم اجتماعی در مدیریت، چاپ اول، تهران: انتشارات میر.
- ساروخانی، باقر (۱۳۹۷). جامعه‌شناسی ارتباطات، تهران: انتشارات: اطلاعات، چاپ بیست و پنجم.
- چگینی، فاطمه، نیکومنش، ملیحه (۱۳۹۸). سنجش میزان شادی و نشاط دانشجوی معلمان رشته علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان پردیس حضرت زینب کبرا (س) اراک: در سال تحصیلی ۹۸_۹۷.
- غفاری، غلامرضا و نیازی، محسن (۱۳۸۶). جامعه‌شناسی مشارکت. تهران: نشر نزدیک.
- غفاری، غلامرضا، امیدی، رضا (۱۳۸۵). کیفیت زندگی: شاخص توسعه اجتماعی. تهران: نشر شیرازه.
- کوزر، آل (۱۳۸۳). زندگی و اندیشه بزرگان جامعه‌شناسی: ترجمه: محسن ثلاثی، تهران: انتشارات، علمی.
- هزارجریبی، جعفر، و مرادی، سجاد (۱۳۹۳) نشاط اجتماعی و عوامل مرتبط با آن (مطالعه‌ای در بین دانشجویان دانشگاه علامه طباطبایی تهران: مطالعات ملی، شماره ۴، دوره ۱۵، از ص ۳ تا ۲۶.
- محسنی تبریزی، علیرضا (۱۳۸۰). شهر، خانواده و انحراف بررسی آثار پاتولوژیکال شهرگرایی در شکل تمایل به وندالیسم در نوجوانان متعلق به خانواده‌های مهاجر شهری)، همایش موازین توسعه فرهنگ و ضد فرهنگ شهر تهران: معاونت هنری و فرهنگی شهرداری.
- مولایی نژاد، اعظم (۱۳۹۱). صلاحیت‌های حرفه‌ای مطلوب دانشجوی معلمان دوره آموزش ابتدایی، نوآوری‌های آموزشی سال ۱۱، شماره ۴۴، صص. ۳۳ و ۶۶.
- موسوی، میر طاهر، و شیانی، ملیحه (۱۳۹۸). سرمایه اجتماعی و سلامت اجتماعی؛ مفاهیم و رویکردها، آگاه، چاپ دوم.
- Argyle M, Crossland J. (2004). Dimensions of positive emotions British Journal of Social psychology. 26: 127-137.
- Boisjoly, J. & Duncan, J. & Hofferth, S. (1995) "Acces To Social Capital", Jornal of Family. Issues, No. 16, p 609-631.
- Colman, J.S. (1998) "Social Capital in the Creation of Human-Capital." American Journal of Sociology, No. 94, p S95-S120.ythv.

- Inglehart, Ronald. (2008), Cultural transformation in the advanced industrial society, translation of Maryam Chatter, Desert.
- Jugureanu, Alexandrra, (2016), "A short introduction to Happiness in social sciences "Belvedere Meridionale 28 no.1:55_71.
- Putnam, R (2003). "Ethnic diversity and social capital". paper presented at Ethnic Diversity and social capital seminar.
- Rajulton F, ravanera ZR and beaujot R (2007) Measuring social cohesion: An experiment using the Canadian National Survey of Giving, Volunteering, and Participating. Social Indicators and Research 80: 461–492.
- Ritzer, George. (2011). Sociological Theory. Eighth Edition New York: McGraw Hill.
- Seligman, E, and Danner, M. (2003). "Very Happy People", Psychological Science, n. 13